

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра загальної та практичної психології

Кваліфікаційна робота
(магістра)

з теми: **«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
ОСОБИСТОСТІ РІЄЛТОРА»**

Виконала: магістрантка 2 курсу
Ps1-M23z групи
спеціальності 053 Психологія
(заочна форма навчання)
ЧЕРКЕС Ірина Олексіївна

Керівник:

ГОЦУЛЯК Наталія Євгенівна, кандидат
психологічних наук, доцент, доцент
кафедри загальної та практичної психології

Рецензент:

СЛАВІНА Наталія Сергіївна,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та практичної
психології

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ.....	7
1.1. Аналіз сучасних підходів до дослідження ціннісних орієнтацій особистості.....	7
1.2. Проблема психологічних особливостей ціннісних орієнтацій особистості.....	13
1.3. Дослідження особистості ріелтора	19
Висновки до першого розділу.....	22
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ РІЕЛТОРА	23
2.1. Організація емпіричного дослідження.....	23
2.2. Модель структури ціннісних орієнтацій особистості ріелтора...	24
2.3. Методи емпіричного дослідження.....	25
Висновки до другого розділу.....	30
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ РІЕЛТОРА.....	32
3.1. Дослідження соціально-демографічних характеристик та рівня домагань особистості ріелтора.....	32
3.2. Дослідження особливостей кар'єрних орієнтацій як структурного компонента ціннісних орієнтацій особистості ріелтора.....	42
3.3. Дослідження особливостей особистісних цінностей особистості ріелтора.....	52

3.4. Програма підготовки резерву на заміщення вакантних посад керівників ріелторських компаній.....	64
Висновки до третього розділу.....	70
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	75

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена специфікою професії ріелтора, яка передбачає високий рівень взаємодії з людьми, емоційну стійкість, здатність до переконання та врахування індивідуальних потреб клієнтів. В умовах ринку нерухомості, де існує високий рівень конкуренції та фінансових ризиків, ріелтори стикаються з численними стресовими ситуаціями.

Ціннісні орієнтації є основою мотивації та поведінки ріелтора, оскільки вони визначають його підхід до роботи з клієнтами, партнерами та колегами. Чітке усвідомлення своїх професійних та особистісних цінностей дозволяє ріелтору приймати етичні рішення, будувати довгострокові стосунки з клієнтами та досягати високих результатів. У ріелторах, які мають чітко сформовані цінності, спостерігається вища продуктивність та стабільність на ринку праці.

Професійна діяльність ріелтора часто пов'язана з високим рівнем стресу, нестабільністю ринку, необхідністю приймати швидкі рішення в умовах невизначеності. Тому психологічні характеристики, такі як емоційна стійкість, здатність до самоконтролю, комунікабельність, відповідальність і здатність працювати в команді, є критично важливими для досягнення успіху в цій сфері. Вивчення цих характеристик дає змогу краще зрозуміти, як ціннісні орієнтації формують професіоналізм та ефективність ріелтора.

В умовах сучасних змін на ринку нерухомості, які обумовлені економічними, політичними та соціальними факторами, ріелтори повинні мати здатність швидко адаптуватися до нових умов. Оскільки ринок нерухомості стає більш конкурентним і орієнтованим на потреби клієнтів, важливо зрозуміти, які особистісні цінності сприяють їхньому професійному розвитку і кар'єрному росту.

Аналіз психологічної літератури свідчить, що проблема сутності професійної кар'єри знайшла певне відображення у роботах багатьох авторів. Вивчається мотивація кар'єри (D. Mc Clelland; D. G. Winter); постановка кар'єрних цілей (А. Я. Кібанов; А. К. Гусєва); можливості управління кар'єрою персоналу в організації (D.T. Hall; Е. Шейн; Я. Кібанов та ін); становлення та розвиток особистості в ході кар'єрного просування (А. К. Маркова; Е. Молл; А. А. Деркач; Д. Сьюпер); формування уявлень, пов'язаних з професійним та особистісним майбутнім на віковому етапі пізньої юності (А. Реан, Д. Б. Ельконін, В. А. Семіченко, В. А. Якунін та ін). Особливості розвитку кар'єрних орієнтацій молоді як одного з провідних факторів успішної професійної кар'єри знайшли відображення у роботах українських (Л. М. Карамушка, Т. В. Карамушка, Є. І. Бондарчук, Н. А. Гура, Н. О. Гончарова, Н. В. Перегончук, Н. П. Шаповалова, О. П. Щотка, І. Р. Петровська, С. Онуфрив та ін.) та зарубіжних (Е. Шейн, Д. Холланд, Л. І. Почебут, В. А. Чикер, Е. Ф. Зеєр, О. П. Терновська, О.Л. Бегічева та ін.) авторів. У цих дослідженнях розкривається поняття та зміст кар'єрних орієнтацій, види, основні тенденції розвитку в окремих професійних групах (старшокласники, менеджери), визначено психологічні умови оптимізації розвитку кар'єрних орієнтацій.

Наукові погляди на проблему ціннісних орієнтацій рієлтора свідчать про те, що ці орієнтації є важливим детермінантом як професійної мотивації, так і ефективності в роботі. Чітке розуміння та інтеграція позитивних цінностей у професійний контекст допомагає рієлторам не лише досягати успіху в бізнесі, але й формувати стійкі, етичні взаємодії з клієнтами та партнерами.

Актуальність дослідження психологічних особливостей ціннісних орієнтацій особистості рієлтора полягає в тому, що вивчення цих аспектів дозволяє не тільки зрозуміти, які психологічні характеристики та цінності сприяють професійному успіху, але й розробити рекомендації для

підвищення ефективності роботи ріелторів та оптимізації професійного розвитку в умовах сучасного ринку нерухомості.

Мета дослідження – визначити психологічні особливості ціннісних орієнтацій особистості ріелтора та виявити їхній вплив на професійну діяльність.

Завдання дослідження:

1. Провести аналіз літературних джерел з метою вивчення теоретичних підходи до розуміння ціннісних орієнтацій особистості в психологічній літературі.

2. Дослідити особливості діяльності ріелторів та їх вимоги до особистісних цінностей і якостей.

3. Провести емпіричне дослідження для визначення зв'язку між ціннісними орієнтаціями ріелторів та їхньою ефективністю в професійній діяльності.

4. Інтерпретувати отримані результати та запропонувати рекомендації щодо розвитку та підтримки важливих ціннісних орієнтацій для підвищення професійної ефективності ріелторів.

Об'єкт дослідження: ціннісні орієнтації особистості ріелтора.

Предмет дослідження: психологічні особливості структури ціннісних орієнтацій особистості ріелтора.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали фундаментальні роботи з теорії професійного самовизначення (Т.В. Бескова, А.В. Гапоненко, А.Я. Журкіна, Н.В. Касаткін, Є.А. Клімов, В.А. Поляков, О.Д. Сафін, С.В. Чистяков, П.А. Шавір та ін); особистісного та професійного розвитку (Л.М. Карамушка, Є.І. Бондарчук, С.Т. Джанерьян, І.В. Дубровіна, Є.А. Клімов, Н.В. Кузьміна, А.К. Маркова, Л.І. Почебут, С.Л. Рубінштейн, В.А. Чикер, Д.Б. Ельконін та ін); розробки за «якірною моделлю» професійного розвитку (Д. Сьюпер, Д. Холланд, Е. Шейн).

Для вирішення поставлених завдань було використано такі **методи дослідження**: теоретичні: філософський, психолого-педагогічний, науково-

методичний аналіз; аналіз та узагальнення психолого-педагогічного досвіду на тему дослідження; емпіричні: інтерв'ю, методика діагностики ціннісних орієнтацій у кар'єрі «Якоря кар'єри» (автор Е. Шейн в адаптації В. А. Чикер і В. Е. Винокурової), методика «Кар'єрна самоефективність» (автор Н. Бетц, адаптація Д. Бондаренко та Є. А. Могильовкіна), спостереження, індивідуальні та групові бесіди з молодими людьми з професійним досвідом у ріелторській справі; математичні та статистичні методи обробки емпіричних даних.

Наукова новизна одержаних результатів включає такі аспекти:

- вперше досліджено специфічний набір ціннісних орієнтацій, які формуються у ріелторів як у представників професії, пов'язаної з високим рівнем соціальної взаємодії, емоційного інтелекту та комунікативних навичок;
- встановлено, як тривала професійна діяльність у сфері ріелторства впливає на формування ключових життєвих і професійних цінностей, таких як фінансова незалежність, професійна репутація, довіра, етика та соціальний статус;
- вперше досліджено зв'язок між ціннісними орієнтаціями ріелторів та рівнем їх професійної ефективності, зокрема, у контексті побудови довготривалих відносин із клієнтами та стійкості до професійних стресів;
- запропоновано рекомендації для формування професійних компетенцій ріелторів, орієнтовані на розвиток ціннісних орієнтацій, які сприяють професійному зростанню, ефективній комунікації з клієнтами та уникненню професійного вигорання.

Опис вибірки: у дослідженні брали участь працівники ріелторських агентств. Вік досліджуваних від 21 до 63 років. Загальний обсяг вибірки: 79 респондентів (40 ріелторів та 39 керівників).

База проведення емпіричного дослідження: агенство «Дім: Перлина Поділля», м. Кам'янець-Подільський.

Апробація результатів дослідження. Черкес І.О. Психологічні складові успішності особистості у ріелторській діяльності. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* / за наук. ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Вип. 16. Серія : Психологічні науки. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2024. С. 38–47. Гоцуляк Н.Є., Черкес І.О. Теоретичні підходи до вивчення ціннісних орієнтацій ріелтора. *Асертивна взаємодія обдарованих учнів і студентів у складних життєвих ситуаціях* : тези доповідей учасників XVIII науково-практичного семінару, 24 жовтня 2024 р. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. С. 29–32.

Практична значущість дослідження. Результати дослідження можуть бути використані для розробки тренінгів, програм підвищення кваліфікації та навчальних курсів, спрямованих на розвиток ключових ціннісних орієнтацій, які сприяють успішній взаємодії з клієнтами та досягненню професійних цілей. Отримані дані можуть бути впроваджені у практику роботи ріелторських агентств, щоб створювати стратегії роботи з клієнтами, орієнтовані на етичність, взаємодовіру та тривалу співпрацю. На основі дослідження можна розробити рекомендації для ріелторів щодо збереження психологічної стійкості, гармонізації ціннісних орієнтацій та ефективного управління стресом у професійній діяльності. Результати дослідження можуть бути використані для розробки критеріїв професійного відбору та адаптації новачків у ріелторській сфері, орієнтуючись на відповідність їхніх ціннісних орієнтацій специфіці професії. На основі дослідження психологи та коучі можуть розробляти індивідуальні програми розвитку для ріелторів, з урахуванням їхніх ціннісних орієнтацій і професійних особливостей.

Структура роботи: Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел (70). Загальний обсяг дипломної роботи 76 сторінок. Дипломна робота містить 12 таблиць і 11 рисунків.

ВИСНОВКИ

На основі теоретичного аналізу та узагальнення представленого у науково-психологічній літературі матеріалу та теоретико-методологічного вивчення проблеми дослідження кар'єрних орієнтацій, а також отриманих результатів емпіричного дослідження, відповідно до поставленої мети та сформульованих завдань можна зробити наступні висновки:

1. Теоретичний аналіз проблеми дослідження дозволив виявити те, що кар'єра виступає однією з форм життєтворчості особистості, сукупністю станів, процесів та результатів, що характеризують динаміку освоєння людиною-професіоналом соціального простору, у тому числі професійного.

Кар'єра виступає як процес, і як результат просування по кар'єрних східцях, а також як спосіб реалізації своїх можливостей професійної діяльності. Кар'єрні орієнтації виступають елементом професійної Я-концепції особистості, який включає уявлення про власні здібності, своє професійне життя, ставлення до нього, прагнення реалізації кар'єрних планів, що відображають пріоритетний напрямок професійного просування.

Під розвитком кар'єрних орієнтацій молоді розуміється комплекс психолого-педагогічних умов, що визначають просування молодшої людини у розвитку ціннісних орієнтацій, методів, що стимулюють рефлексію, саморегуляцію, самоосвіту. Реалізація у професійному плані можлива за умови вибору професії відповідно до власних інтересів та здібностей. Кар'єрні орієнтації відносяться до диспозицій найвищого рівня і розглядаються як система ціннісних орієнтацій та соціальних установок, які визначають спрямованість кар'єрного процесу і зумовлюють вибір засобів досягнення кар'єрних цілей.

В структуру кар'єрних орієнтацій входять термінальні цінності, інструментальні цінності та соціальні установки особистості, пов'язані зі сферою професійної кар'єри і сферою соціальної взаємодії.

2. Критерії кар'єрних орієнтацій особистості визначаються інтересами і нахилами особистості до того чи іншого типу професійної діяльності. Урахування цих факторів значно збільшує ймовірність вибору індивідом кар'єрного шляху, як такого, що приносить моральне задоволення і дає можливість максимально реалізувати особистісних потенціал.

З'ясовано, що існують типові варіанти поєднань кар'єрних переваг. Найбільш повно змістове наповнення типів кар'єрних орієнтацій – «якорів кар'єри»: сукупність мотиваційного, поведінкового, ціннісного синдромів, які або спрямовують, або обмежують персональну кар'єру людини.

Досліджуючи взаємодію особистих цінностей людини і побудову її кар'єри, а також визначення механізмів її організаційної соціалізації, підтверджено функціонування восьми типів якорів кар'єри: менеджмент, професійна компетентність, автономія, стабільність, виклик, підприємництво, служіння, інтеграція стилів життя

Критеріями сформованості кар'єрних орієнтацій та їх відповідних показників є:

1) сформованість уявлень про своє професійне життя, що виявляється у таких показниках: усвідомлення образу своєї професії та її вимог до людини; усвідомлення своєї відповідності вимогам отримуваної професії; усвідомлення перспектив професійного кар'єрного зростання;

2) ставлення до майбутньої професійної діяльності, що виявляється через такі показники: позитивне ставлення до майбутньої професії; стійка потреба у самовдосконаленні та саморозвитку; наявність професійної мотивації;

3) спрямованість на реалізацію кар'єрних рішень через показники: сформована потреба у плануванні, моделюванні та програмуванні діяльності; наявність чітких шляхів досягнення професійної мети; здатність до адекватного оцінювання своїх дій та поведінки; позитивне ставлення до людей, які мають виражені кар'єрні наміри).

Розвиток кар'єрних орієнтацій – це складна динамічна система кількісних і якісних змін, які в той чи інший спосіб відбуваються у свідомості індивіда. Ці зміни пов'язані з віком, життєвим досвідом, соціальними умовами та індивідуальними особливостями.

У процесі навчальної діяльності відбувається активне формування уявлень про особливості та перспективи професійного майбутнього. Проте стабільність та нормована трансформація цього процесу в динамічну, загальну систему розвинених кар'єрних орієнтацій, залежить від багатьох чинників.

3. В емпіричному дослідженні встановлено: найвища сприйнятливість соціального і професійного досвіду відзначається у період молодості (ранньої дорослості) – віку від 18-и (20-и, іноді 22-23 років) до 30-и (35-и) років.

Одне з основних завдань, що вирішується саме в цьому віковому періоді – професійне самовизначення, досягнення почуття професійної компетентності, освоєння обраної професії виступає однією із характеристик соціальної ситуації розвитку особистості в ранній дорослості, а професійна діяльність є провідним чинником її розвитку.

У цей період особистість утверджує себе у справі, яку вибрала, отримує професійну майстерність. Цей період співпадає із закінченням професійної підготовки, що в поєднанні з максимальною працездатністю забезпечує одне з центральних вікових новоутворень: розвиток, реалізацію та утвердження себе у обраній діяльності, при набутті майстерності та компетентності у професійному плані.

На основі емпіричного дослідження, в якому враховані соціально-демографічні характеристики (вік, стать, стаж роботи, посада), відомості та факти (зміна місця та сфери роботи, причини вибору роботи у сфері або її зміни, особистісні характеристики працівників, основні проблеми кар'єрної чи професійної орієнтації, наслідки професійного стресу; ціннісні орієнтації у кар'єрі, кар'єрна самоефективність, спостереження за емоційними

проявами, поведінковими реакціями під час опитування та коментарями у дописах, за отриманими результатами можна зробити наступні висновки:

- середні показники кар'єрних орієнтацій молодих людей з професійним досвідом в ресторанній справі в інтервалі середнього рівня вираженості.

Числові значення не мають значної розбіжності, при цьому кар'єрна орієнтація «Стабільність роботи» (стабільність/безпека місця роботи) наближається до високого рівня, а кар'єрна орієнтація «Професійна компетентність» (технічна та функціональна компетентність) – навпаки до низького;

- домінантною кар'єрною орієнтацією виступає «Стабільність роботи» (стабільність/безпека місця роботи); друга за частотою виборів кар'єрна орієнтація «Підприємництво» (підприємницька креативність);

- третє місце в пріоритетах – кар'єрна орієнтація «Менеджмент» (організаторська компетентність); кар'єрні орієнтації «Автономія» (незалежність) та «Служіння» (відданість справі) мають однакові середні показники;

- наступні за пріоритетом кар'єрні орієнтації «Інтеграція стилів життя» (стиль життя) і «Виклик» (чистий виклик); середній показник вибору кар'єрної орієнтації «Стабільність/безпека місця проживання»; показовим для вибору провідної кар'єрної орієнтації є те, що середній показник кар'єрної орієнтації

Професійна компетентність (технічна та функціональна компетентність) найнижчий;

- загалом низький рівень кар'єрних орієнтацій мають 18,33% молодих людей з професійним досвідом в ріелторській справі, середній – 44,44%, високий – 37,22 % опитаних;

- жодна з орієнтацій не досягає рівня провідної у 5% молодих людей; у 15% респондентів домінуючою є одна кар'єрна орієнтація, у 10% домінуюча кар'єрна орієнтація поєднується ще з однією високого рівня вираженості;

25% опитаних домінуючу кар'єрну орієнтацію поєднують з двома орієнтаціями високого ступеня вираженості, а 10% - з трьома; 35% респондентів мають інші варіанти балансування кар'єрних орієнтацій;

- за розрахунком інтегральних шкал у молодих людей з професійним досвідом в ріелторській справі переважає орієнтація на умови (матеріальне забезпечення, соціальні гарантії, збалансованість індивідуальних потреб та ін.);

- за дослідженнями кар'єрної самоефективності середні бали за всіма шкалами не виходять з інтервалу низького рівня;

- у респондентів з високим рівнем кар'єрної самоефективності найбільш значущими компонентами виступають «Кар'єрне цілепокладання» і «Кар'єрне планування», а також «Самооцінка» та «Здатність вирішувати кар'єрні проблеми»; абсолютною домінантною кар'єрною орієнтацією для них став Менеджмент (організаторська компетентність);

- для респондентів груп з середнім балом нижче 10 найнижчі бали (8,8 б. та 8,9 б.) за шкалами «Кар'єрне цілепокладання» та «Кар'єрне планування»;

- помітні деякі розбіжності в окремих кар'єрних орієнтаціях.

4. Розвиток кар'єрних орієнтацій є обов'язковою складовою системи психолого-педагогічного супроводу, мета й основні завдання якого полягають у поглибленні й розширенні професійних інтересів, стимулюванні мотивації кар'єрного розвитку, ознайомленні зі способами швидкого адаптування в нових економічних умовах, набутті сучасних способів мислення, вмінь злагоджено працювати у команді, в різних умовах професійних ситуацій задля творчої самореалізації.

Виважене надання психолого-педагогічного супроводу сприятиме усвідомленню кожною особою власних здібностей і можливостей, зіставленню реального й ідеального професійного «Я», набуттю ціннісного ставлення до індивідуально-особистісних якостей, формуванню навичок цілепокладання, розвитку професійно важливих якостей майбутніх фахівців.

5. Розроблена в дослідженні програма є дієвим засобом розвитку кар'єрних орієнтацій. Сформовані кар'єрні орієнтації сприяють самореалізації й самоактуалізації людини, коли проект траєкторії професійної кар'єри спирається її власні інтереси і здібності. У випадку, коли вибір професійної кар'єри фахівця обумовлена випадковими, другорядними чинниками, то йому не вдається або вдається лише частково реалізовувати професійний потенціал і отримувати задоволення від досягнутого успіху.

Результати проведеного дослідження дозволяють говорити про тенденції розвитку кар'єрних орієнтацій молодих людей з професійним досвідом в ресторанній справі. Отримані під час вивчення кар'єрних орієнтацій дані свідчать про доцільність подальших досліджень, присвячених питанням взаємозв'язку кар'єрних орієнтацій з іншими компонентами професійної спрямованості, що дозволило б психологічно обґрунтовано вирішувати завдання підвищення ефективності професійної кар'єри та кар'єрної самоефективності в молодості.

Перспективними напрямками нашого дослідження може стати розробка критеріїв професійного відбору ріелторів з врахуванням особистісних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксіологічні засади сучасної системи освіти України / за ред. О. Базалук, О. Кравченко, Л. Харченко. Переяслав-Хмельницький : Видавництво КСВ, 2019. 87 с.
2. Бадер С. Система формування ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у фаховій підготовці : *дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. н.* Луганський національний університет імені Т. Шевченка. Старобільськ, 2020. 576 с.
3. Базиль Л.О., Орлов В.Ф. Методологія формування кар'єрних орієнтацій і досягнення професійного успіху фахівців. Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи / за ред. Кременя В. Г., Ничкало Н. Г. Київ : Знання, 2018. С. 330–337.
4. Безкоровайна О. В Особистісне самоствердження учня – актуальна проблема сучасного виховання. Світ виховання. 2007. № 4 (23). С. 6–10.
5. Безкоровайна О. В. Технології виховання культури особистісного самоствердження: метод. посіб. Рівне: РДГУ, 2008. 118 с.
6. Бех І. Д. Компонентна технологія сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. Початкова школа. 2018. № 1. С. 5–10.
7. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ-Чернівці: Букрек, 2018. 320 с.
8. Бех І. Д. Почуття гідності у духовному розвитку особистості. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Кн. 1. Збір. наук.пр. ін-ту проблем виховання. К., 2008. Вип. 12. С. 5–18
9. Бех І. Д. Ціннісні наголоси у сучасному вихованні. Теоретикометодичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2007. Вип. 10, т. 1. С. 7–6.

- 10.Бондарчук О. І. Кар'єрні орієнтації керівників освітніх організацій як чинник їх суб'єктивного благополуччя. Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. НАПН України, Ун-т менедж. Освіти. Київ : АТОПОЛ ГРУП, 2016. Вип. 2(31). С. 18–28.
- 11.Борисюк А. С. Професійна кар'єра як соціально-психологічний феномен: етапи, типи проф. кар'єри. Проблеми заг. та пед. психології : зб. наук. праць Інту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2007. Т. 9, ч. 4. С. 94–101.
- 12.Боришевський М. Й. Духовні цінності як детермінанта розвитку й саморозвитку особистості. Педагогіка і психологія. 2008. № 2. С. 49–57.
- 13.Боришевський М. Й. Ціннісні орієнтації в особистісному становленні. Педагогіка і психологія. 2012. № 1. С. 230–300.
- 14.Бочелюк В. Й. Психологічні особливості кар'єрного зростання персоналу. Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Серія «Психологія». 2014. Випуск 49. С. 19-22.
- 15.Бугерко, Я. М. Вплив ціннісних орієнтацій на професійний розвиток фахівців соціогуманітарного профілю. *Журнал сучасної психології*, (1), 15-22. <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2024-1-2>
- 16.Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості. Цінності освіти і виховання : наук.-метод. зб.; АПН України. Київ, 2007. С. 27–31.
- 17.Винничук Р. Педагогічна аксіологія у контекстах гуманітарної професійної освіти. Витоки педагогічної майстерності. 2019. Вип. 24. С. 33–39.
- 18.Вихрущ В. Механізми аксіології сучасної педагогіки: спроба системного аналізу. Педагогічні науки: зб. наук. праць. 2019. № 87. С. 10–15.
- 19.Галян І. М. Психодіагностика. Київ: Академвидав, 2009. 464 с.

20. Гончарова Н. О. Вплив кар'єрних орієнтацій на формування професійної мотивації майбутніх учителів у навчальному процесі. *Наука і освіта. Психологія*, №1, 2015с. - 31-35
21. Готельно-ресторанний та туристичний бізнес: реалії і перспективи [Електронне видання] : тези доповідей VI Всеукр. студ. наук. конф. (Київ, 25 березня 2020 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 318 с.
22. Гура Н. А. Організаційно-психологічні чинники розвитку і переривання кар'єри: *дис. ... канд. психол. наук* : 19.00.10. Київ, 2019. 240 с.
23. Долгих Л. М. Кар'єрні домагання як суб'єктивний механізм професійної самореалізації. *Соціальна психологія*. 2005. № 2. С. 64–71.
24. Долинська Л.В. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя : *навч. посіб.* Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2008. 124 с.
25. Журба К.О. Складові цінності школярів основної і старшої школи: теоретико-методичний аспект : *монографія*. Дніпро : Середняк Т. К., 2018. 496. с. 204.
26. Заброцький М.М., Максименко С.Д. Комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування.—Київ-Житомир, 2000. 32 с.
27. Іващенко А.І. Професійна рефлексія як механізм саморозвитку майбутніх психологів : *дис. ... канд. психол. наук* : 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2020.
28. Каламаж Р. В. Кар'єрні орієнтації майбутніх юристів як прояв професійної Я-концепції. *Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2009. Вип. 13. С. 127–133.
29. Калюжна Т. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти: *монографія*. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 128 с.

30. Карамушка Т. В. Типи кар'єрних орієнтацій старшокласників. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наукових праць XIII Міжнародної наукової конференції молодих науковців «Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи дослідження» (14–15 квітня 2011 р., м. Київ). Київ : Фенікс, 2011. С. 114–120.
31. Кучерявий О. Г. Кар'єрне зростання: особистісний вимір : монографія. Київ : Слово, 2015. 224 с.
32. Корнієнко І. Професійні орієнтації в системі життєвих стратегій старшокласника. Практична психологія та соціальна робота. 2000. № 5. С. 35–38.
33. Коберник Л.О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості. Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України. 2008. № 4-5. С. 28–33.
34. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. посіб. для вищ. навч. закладів. Київ : Освіта, 2008. 255 с.
35. Котенева Ю. М. Формування уявлень про професійну кар'єру у студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Старобільськ, 2016 р. 300 с.
36. Кремень В. Г. Глобальний світ і особистість: ціннісні орієнтири людського буття. Наука і суспільство. 2018. № 5/6. С. 2–10.
37. Майорчак Н. М., Мозола Н. М. Психологія формування кар'єрних орієнтацій у менеджів рівня низової ланки. Львів, Львівський державний внутрішніх справ. Науковий вісник, 2014. №1. Серія психологічна. - С. 252-259.
38. Максименко С. Д., Щербак Т. Д. Професійне становлення молодого вчителя: Навч. посібник. Ужгород: Закарпаття, 1998. - 105 с.
39. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості/С.Д.Максименко. К.: ТОВ “КММ”, 2006, 240 с.

- 40.Максименко С. Д. Розвиток особистості: проблема психологічних механізмів. Педагогічна і психологічна науки в Україні: у 5 т. Київ: Пед. думка, 2007. Т. 3: Психологія, вікова фізіологія та дефектологія. С. 11–20.
- 41.Молодь на ринку праці: що пропонують роботодавці для молоді та які кар'єрні перспективи у людей у віці від 18 до 30 років? URL : <https://eba.com.ua/molod-na-rynku-pratsi-shho-proponuyut-robotodavtsi-dlyamolodi-ta-yaki-kar-yerni-perspektyvy-u-lyudej-u-vitsi-vid-18-do-30-rokiv/>
- 42.Москальова Л. Цінності педагогічної професії як основа у вихованні майбутніх учителів та вихователів. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. 2013. № 1 (10). С. 28–36.
- 43.Музика О.Л. Тренінг ціннісної підтримки професійного становлення психологів. Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія / За ред. С.Д. Максименка, М.В. Папучі. Київ-Ніжин: Вид-во НДУ; ДС «Міланік», 2007. Т.10, вип. 1. С. 42-44
- 44.Музика О.Л. Суб'єктно-ціннісний аналіз особистісного росту. *Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України* / За ред. Максименка С.Д. Київ : Міленіум, 2005, т.7, вип.5, ч. 2. С. 64-71.
- 45.Музика О.Л. Ціннісна підтримка особистісного росту. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: зб. наукових праць. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. №6 (30). Ч. II. С. 232-240.
- 46.Навозняк Л. Л. Діагностика сформованості духовно-моральних переконань в учнів початкових класів. Нова педагогічна думка. 2007. № 82 (2). С. 46–55.

- 47.Нагорняк Г. С., Малюта Л. Я., Шерстюк Р. П. Дослідження впливу управлінських чинників на рівень конкурентоспроможності вітчизняних закладів сфери готельно-ресторанного бізнесу на сучасному етапі. Економіка і управління, 2016. №3. С. 77–86.
- 48.Овсяннікова В. В. Особливості професійної кар'єри особистості. Проблеми сучасної психології. 2013. № 1. С. 91–104.
- 49.Орлов В. Ф. Кар'єрні орієнтації суб'єктів сучасної професійної школи. Науковий вісник ІПТО Професійна педагогіка. 2017. № 13. С. 15-21.
- 50.Огнев'юк В. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. Київ: Знання, 2003. 450 с.
- 51.Осипчук О. П. (Поліщук О. П.) Особливості розуміння молодшими школярами моральних категорій у навчально-виховному процесі. Психологія: реальність і перспективи : зб. наук. пр. Рівне: РДГУ, 2016. Вип. 7. С. 159–164.
- 52.Островська К. О. Взаємозв'язок образу «Я», самооцінки і ціннісних орієнтацій молодших школярів: *автореф. дис. ... канд. психол. наук*: 19.00.07 / Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка. Київ, 2003. 20 с.
- 53.Павелків Р. В. Особливості проявів моральних почуттів у молодшому шкільному віці. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Київ, 2003. Т. V., ч. 1. С. 40–46.
- 54.Павелків Р. В. Вікова психологія : *підручник*. Київ : Кондор, 2011. 469 с.
- 55.Панок В.Г. Концептуальні підходи до формування особистості практикуючого психолога. Практична психологія та соціальна робота. 2008. №4, 5.
- 56.Перегончук Н. В., Фальчук М. П. Кар'єра та кар'єрні орієнтації: вивчення змісту понять. «Молодий вчений», 2018 р. № 12 (64). С.60-68.
- 57.Петровська І. Р. Психологічні особливості кар'єрних орієнтацій студентів-психологів. Молодий вчений. № 2 (17). Лютий, 2015. С. 224-227.

58. Пов'якель Н.І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2003. 294 с.
59. Підлісний, М. М. Проблеми аксіології та шляхи їх вирішення. Дніпро : Видавець Біла К. О. 164 с.
60. Поліщук О. П. Вплив навчання та виховання на формування моральної свідомості в молодшому шкільному віці. Педагогічні науки: зб. наук. пр. / упоряд.: В. Л. Федяєва, О. В. Сараєва; редкол.: В. Л. Федяєва, Н. В. Слюсаренко, О. В. Сараєва та ін.; Херсон. держ. ун-т. Херсон: ВД «Гельветика», 2017. Вип. 79. С. 81–85.
61. Поліщук О. П. Особливості формування системи моральноціннісних орієнтацій у молодших школярів. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали III Міжнар. на ук.-практ. конф., м. Харків, 10 квіт. 2018 р. Харків: Стиль Издат, 2018. С. 167–170
62. Прийняття дитиною цінностей / за ред. Т. Піроженко. Київ : Вид. Дім «Слово», 2018. 240 с.
63. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку : *монографія* / авт. кол. О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька, Н. Г. Сидорчук, О. М. Спірін, Н. В. Якса та ін.; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. Вид. 2-е, доп. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. 380 с.
64. Психологія особистості : *словник-довідник* / за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. Київ : Рута, 2001. 320 с.
65. Психологія: від теорії до практики. Інноваційні технології в роботі практичного психолога : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 31 травня року, м. Суми)/ за заг. ред. А.В. Вознюк, О.Ю. Василега [у 2-х ч.]. Ч.1. Суми: НВВ КЗ СОІППО, 2022. 240 с.
66. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 204 с.

- 67.Романюк Л. В. Становлення цінностей особистості: концептуальна модель та її методологічний потенціал. Психологія особистості. 2013. № 1 (4). С. 138–148.
- 68.Романюк, Л. В. (2018). Концепція становлення цінностей особистості раннього дорослого віку в соціокультурному просторі. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Психологія, 6. 71-76. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2018_6_15.
- 69.Савчин М. В. Психологічний аналіз проблеми моральної свідомості і психологія професійної освіти. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2005. № 4. С. 115–131.
- 70.Сатановська Л. Формування цінностей і ціннісних професійних орієнтацій у студентської молоді у вищих навчальних закладах. Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, 2013. № 1(3). С. 53–65.
- 71.Семиченко В.А. Теоретичні та методичні основи професійного самовиховання студентів вузу. Хмельницький: ХДПІ, 2001. 255 с.
- 72.Сидоренко В. К. Наукові основи професійного самовизначення школярів: зміст трудового навчання як засіб профорієнтації школярів. Трудова підготовка в закладах освіти. 2000. № 2. С. 48–53.
- 73.Синдром професійного вигорання та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти. С.Д. Максименко, Л.М. Карамушка, Т. В. Зайчикова, О. І. Бондарчук та ін. Київ : Міленіум, 2006. 366 с.
74. Сойчук Р. Л. Відповідальність як найважливіша характеристика зростаючої особистості. Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. Рівне : РДГУ, 2018. Вип. 8. С. 96–106.
- 75.Сушенцева Л. Л. Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у

- професійнотехнічних навчальних закладах : *дис. ... д-ра пед. наук* : 13.00.04. К., 2012. 469 с.
- 76.Танько Т., Тарарак Н. Соціально-педагогічні аспекти формування загальнолюдських цінностей у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2020. № 50. С. 100–114.
- 77.Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості в межах і за межами буденності. Київ : Либідь, 2003. 375 с.
- 78.Титаренко Т. М. Наративне моделювання майбутнього як спосіб підвищення безпеки особистості. URL : <https://www.academia.edu>
- 79.Трубник І. В. Тренінгові вправи у професійній підготовці майбутніх педагогів. Гуманізація навчально-виховного процесу : *зб. наук. пр.* Спецвип. 8. Ч. 1. Слов'янськ : СДПУ, 2012. С. 279 – 285.
- 80.Федорова М.А. Змістова характеристика моральних цінностей молодших школярів. Молодь і ринок. Дрогобич, 2016. С. 56–62.
- 81.Філософський словник соціальних термінів. 3-є вид., доп. Харків : Р.И.Ф., 2005. 672 с.
- 82.Хом'юк І. В. Теоретико-методичні засади формування базового рівня професійної мобільності майбутніх інженерів : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2012. 380 с.
- 83.Царевська М. Б. Особливості кар'єрних орієнтацій у студентів. URL : <http://dspace.ksu.ks.ua>
- 84.Шевченко Н.Ф. Дослідження професійної спрямованості майбутніх психологів. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «педагогіка і психологія». 2013. № 1 (5). С. 95–101.
- 85.Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціальнопсихологічне навчання. Київ : Вища школа, 2004. 679 с.
- 86.ScheinE. Career anchors resisted/implications or career development in the 21st century. Academy of Management Executive, 1996. Vol. 10, № 4, P. 80-89.

87. Super D. E. Synthesis: Or is it distillation. Personnel and Guidance Journal. 1983. Vol. 61. P. 508 – 512.